

การพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมตามหลักสัปปายะ 7 ของวัดเทพบุตร

ตำบลห้วยใหญ่ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี

The Development of the Dharma Practice Center According to the Sappaya 7

Principles of Thepbut Temple, Huaiyai Subdistrict, Banglamung District,

Chonburi Province

พระครูวินัยธร ชัยวัตร อาภาธโร พวงลำเจียก¹

Phrakhruvinaiathorn Chaiwat Abhadharo Phuanglumjeak

E-mail: chaiwatkoy15@gmail.com

พระมหาวิโรจน์ กุตุตวิโร²

PhramahaViroj Guttavir

E-mail: non2518@hotmail.com

Received: August 8, 2024 Revised: October 10, 2024

Accepted: October 18, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาหลักสัปปายะ 7 ในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท 2) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของสำนักปฏิบัติธรรมวัดเทพบุตร ตำบลห้วยใหญ่ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี และ 3) เพื่อวิเคราะห์การพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมตามหลักสัปปายะ 7 ของสำนักปฏิบัติธรรมวัดเทพบุตร ตำบลห้วยใหญ่ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบภาคสนามและสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 17 รูป/คน ผลการวิจัยพบว่า สัปปายะ 7 คือ สภาพที่เอื้ออำนวย สภาวะที่เกื้อหนุน เกื้อกูล ก่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้าในการปฏิบัติ มีอยู่ 7 อย่าง ได้แก่ (1) ที่อยู่อาศัย (2) แหล่งอาหาร (3) เรื่องการพูดคุย (4) บุคคล (5) อาหาร (6) สภาพดินฟ้าอากาศ (7) อิริยาบถ เป็นที่สบาย มีความเหมาะสมต่อการบำเพ็ญเพียรภาวนา ทั้งการเจริญสมถะและวิปัสสนาภาวนา สำนักปฏิบัติธรรมวัดเทพบุตร มีการพัฒนาทั้งเสนาสนะ และบริเวณสำนักปฏิบัติธรรม

¹ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาลีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม/
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Palisueksabuddhaghosa Nakornphathom Campus.

² มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย/ Mahamakut Buddhist University

ร่มรื่นด้วยต้นไม้และสวนป่า สะอาดเหมาะสมต่อการเข้ารับการฝึกอบรมพัฒนาจิตใจ ตามหลักคำสอน และแนวทางการปฏิบัติขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า โดยพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมตามหลักสัปปายะ 7 การพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมตามหลักสัปปายะ 7 ของสำนักปฏิบัติธรรมวัดเทพบุตร ตำบล ห้วยใหญ่ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี มีการแก้ปัญหาและอุปสรรคตามหลักสัปปายะ 7 และทบทวน งานการพัฒนาที่ผ่านมาภายใต้วงจร PDCA เพื่อวางแผนการดำเนินงานและส่งเสริมการจัดการปฏิบัติ วิปัสสนากรรมฐานตามหลักสัปปายะ 7 ที่มีประสิทธิภาพและก้าวหน้า

คำสำคัญ : การพัฒนา, สำนักปฏิบัติธรรม, สัปปายะ 7, วัดเทพบุตร, จังหวัดชลบุรี

Abstract

This research article investigated on 3 objectives: 1) to study the 7 *Sappāya* principles in the Theravada Buddhist scriptures, 2) to study the conditions of Wat Thepbut Meditation Center, Huai Yai sub-district, Bang Lamung district, Chonburi province, and 3) to analyze the development of Wat Thepbut Meditation Center using the Seven Sappāya principle, Huai Yai Sub-district, Bang Lamung District, Chonburi Province. This was qualitative research with fieldwork and in-depth interviews conducted with 17 key informants. Its findings indicated that the Sappāya refers to the conducive conditions that foster progress in meditation practice, consisting of seven aspects: (1) suitable residence, (2) suitable resort, (3) suitable conversation, (4) suitable person, (5) suitable food, (6) suitable climate, and (7) suitable posture. These conditions are comfortable and fit for meditation practice, both Samatha and Vipassana. Wat Thepbut Meditation Center has developed both the accommodations and the surrounding area. It is shaded by trees and forests, clean, and suitable for moral training and mental development according to the teachings and meditation practice as laid down by the Buddha, following the Seven Sappāya principles. The development of Wat Thepbut Meditation Center, Huai Yai sub-district, Bang Lamung district, Chonburi province based on the Seven Sappāya principle, involves solving problems and obstacles based on these principles and reviewing previous development work under the PDCA process for planning, operations and promotion of Vipassana meditation practice according to the Seven Sappāya principles for its effective function and progress.

Keywords : Development, Dharma Practice Center, Sappaya 7 Principles, Chonburi Province

บทนำ

เมื่อเจ้าชายสิทธัตถะเสด็จออกผนวช เสด็จไปทรงหาถิ่นสถานที่จะทรงบำเพ็ญเพียร ในที่สุด ทรงพบถิ่นรมณีย์ที่เหมาะสม ณ อุรุเวลาเสนานิคม ซึ่งได้ตรัสรู้ในร่มพระศรีมหาโพธิ์ ใกล้ฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา ดังได้ตรัสเล่าไว้เองดังนี้ว่า “รมณียโณ วต ภูมิภาโค” ผืนแผ่นดินถิ่นนี้ รมณีย์จริงหนอ มีไพรสณฑ์ร่ม รื่น น่าน้ำชันทาน ทั้งมีแม่น้ำไหลผ่าน น้ำใส เย็นชื่นใจ ชายฝั่งทำนาก็ราบเรียบ เป็นรมณีย์ ทั้งมีโคจรคาม

อยู่โดยรอบ เป็นสถานที่เหมาะจริงหนอที่จะบำเพ็ญเพียร สำหรับกุลบุตรผู้ต้องการทำความเพียร ภิคุทั้งหลาย เรานั้นแล ได้นั่งลงแล้ว ณ ที่นั้นโดยตกลงใจว่า ที่นี้ละ เหมาะที่จะบำเพ็ญเพียร³ ที่อุรุเวลา เสนานิคม ณ ถิ่นอันเป็นรมณีย์นี้ ในที่สุด พระพุทธเจ้าก็ตรัสรู้ ซึ่งถือว่าเป็นจุดตั้งต้นของพระพุทธศาสนา ดังความบันทึกไว้ในพระไตรปิฎกเล่มที่ 4 ว่า โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้า แรกตรัสรู้ ประทับอยู่ที่อุรุเวลา ณ โภธิรุกขมุล ใกล้ฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคประทับคู้บัลลังก์เดียว ณ โภธิรุกขมุล เสวยวิมุตติสุข ตลอดสัปดาห์ คราวนั้น ตลอดปฐมยามแห่งราตรี ทรงมนสิการปฏิจจสมุปบาท ทั้งอนุโลม และปฏิโลม ว่า เพราะอวิชาเป็นปัจจัย สังขารจึงมี⁴หลังเสวยวิมุตติสุข ณ ที่นั้นแล้ว การประกาศพระพุทธศาสนาก็เริ่มต้น

สมัยพุทธกาล เมื่อพระพุทธศาสนานั้นได้อุบัติขึ้นในโลก ภายหลังจากการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า พระพุทธองค์ทรงมีพระมหากษัตริย์ที่จะแสดงธรรมโปรดเวไนยสัตว์ให้พ้นจากทุกข์ทรงประกาศพระธรรมที่ได้ตรัสรู้มา จนกระทั่งมีผู้รู้แจ้งเห็นจริง ในพระธรรมตามที่พระพุทธองค์ทรงแสดง ขณะนั้นพระอรหันตสาวกได้อุบัติขึ้นแล้วในโลก 60 องค์รวมทั้งพระพุทธองค์ด้วยเป็น 6 องค์⁵พระพุทธองค์ได้ทรงวางหลักและวิธีปฏิบัติในการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนให้แก่เหล่า พระสาวกซึ่งเป็นพระอรหันตรุ่นแรก เพื่อถือเป็นแนวทางในการเผยแผ่พระศาสนาาร่วมกัน เพื่อให้พระธรรมคำสอนแผ่ไปในมวลมนุษยชาติและเพื่อความดำรงมั่นแห่งพระสัทธรรม โดยตรัสว่า “ภิคุทั้งหลาย เราพ้นแล้วจากบงทั้งปวง ทั้งที่มาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลกเพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์เป็นของทิพย์ทั้งที่เป็นของมนุษย์ภิคุทั้งหลาย พวกเธอจงจาริกไปเพื่อ ประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนอย่าไปโดยทางเดียวกันสองรูป จงแสดงธรรมมีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลางและมีความงามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะ บริสุทธิ์บริบูรณ์ครบถ้วน สัตว์ทั้งหลายที่มีอสุลีในดวงตาน้อยมีอยู่ เมื่อได้ฟังธรรมแล้ว จักเป็นผู้รู้ธรรม ภิคุทั้งหลาย แม้เราก็จักไปยังตำบลอุรุเวลา เสนานิคม เพื่อแสดงธรรม” เมื่อพระภิคุออกไปประกาศศาสนาที่พักอาศัยที่เหมาะสมกับพระภิคุในพระพุทธศาสนาจึงมีความสำคัญ

พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตเสนาสนะสำหรับพระสงฆ์ เสนาสนะ ได้แก่ ที่พักสำหรับภิคุ สมัยแรก พระพุทธองค์ให้ภิคุพักตามโคนไม้ เรือน ร้าง ถ้ำ ตามป่าเขา แต่พอพระศาสนาเจริญขึ้นมีผู้คนเลื่อมใส มากขึ้น จึงทรงจัดระบบใหม่เพื่อให้ เกิดประโยชน์แก่ทั้งสองฝ่าย คือแก่พระภิคุผู้ประพฤติปฏิบัติธรรม จะได้เป็นที่สำหรับรวมกลุ่มกัน เพื่อให้สะดวกแก่การทำกิจพระศาสนา และอนุเคราะห์แก่ประชาชนผู้มี ใจเลื่อมใสศรัทธาส่งเสริม บุญกุศล และมีส่วนร่วมเป็นดินแดนบุญประชุมพบปะกันระหว่างภิคุสงฆ์ กับอุบาสกอุบาสิกา ใน วันสำคัญทางศาสนาต่าง ดังที่ตรัสอนุญาตเสนาสนะสำหรับ

³ ม.ม. (ไทย) 12/319/323.)

⁴ วิ.ม. (ไทย) 4/1/1

⁵ วิ.ม. (บาลี) 4/4/4-5

ภิกษุเพิ่มเติมจาก เดิม ดังปรากฏใน พระวินัยปิฎกจูฬวรรคว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตเสนาสนะ 5 ชนิด คือ วิหาร อัศมโยค ปราสาท หัมมียะ คูหา”⁶ เสนาสนะแต่ละอย่างมีคำอธิบายว่า 1. วิหาร คือ อาวาสที่อยู่อย่างอื่นนอกเหนือจากเรือนมุงแถบเดียวเป็นต้น ชื่อว่า วิหาร⁷ เขาสร้างเป็นหลังๆ มีหลังคา ประตูเข้าออก มีหน้าต่าง เป็นต้น สามารถอยู่ได้ 1 รูปขึ้นไป 2. อัศมโยค คือ เรือนมุงแถบเดียว คือ ที่พักที่มุงหลังคาเพียงด้านเดียว 3. ปราสาท คือ เรือนชั้น เรือนเป็นชั้น หรือที่พักที่ก่อสร้างทำเป็นชั้นๆ 4. หัมมียะ คือ เรือนโถงหรือหลังคาตัด คือ เรือนที่มีสัณฐานทรงกลม 5. คูหา คือ ถ้ามีหลากหลายชนิด เช่น ถ้ำอิฐ ถ้ำหิน ถ้ำไม้ ที่สามารถใช้พักอาศัยกัน แดด ลม ฝนได้ สำหรับที่อยู่อาศัยคือเสนาสนะนี้ พระพุทธองค์กำหนดให้ภิกษุพิจารณาทุกครั้งที่ใช้สอย จึงจะไม่ถูกอาสวะครอบงำจิตใจ ดังพุทธดำรัสตอนหนึ่งว่า “ภิกษุพิจารณาโดยแยบคายแล้วใช้สอย เสนาสนะเพียงเพื่อป้องกันความหนาว ความร้อน เหลือบ ฝุ่น ลม แดด และสัมผัสแห่ง สัตว์เลื้อยคลาน เพียงเพื่อบรรเทาอันตรายที่เกิดจากฤดูและเพื่อความยินดีในการหลีกเร้น”⁸

ดังนั้น ภิกษุในพระพุทธศาสนาจึงควรพิจารณาในเวลาพักอาศัยในเสนาสนะ สำหรับพิจารณาว่าเสนาสนะใดอันเราใช้สอยแล้ว ไม่ทันพิจารณาในวันนี้เสนาสนะนั้น เราใช้สอยแล้ว เพียงเพื่อบำบัดความหนาว เพื่อบำบัดความร้อน เพื่อบำบัดสัมผัสอันเกิดจากเหลือบ ฝุ่น ลม แดด และ สัตว์เลื้อยคลานทั้งหลาย เพียงเพื่อบรรเทาอันตรายอันจะพึงมีจากดินฟ้าอากาศ และเพื่อ ความเป็นผู้ ยินดีอยู่ได้ในที่หลีกเร้นสำหรับภาวนา ดังกล่าวให้มีความเหมาะแก่การปฏิบัติธรรม โดยกำหนดสถานที่ที่เหมาะสมไว้ 7 ประการ โดยหลักธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมต่างๆ มีอิทธิพลเป็นอย่างมากต่อความเป็นอยู่ ของบุคคล ต่อความเสื่อม ความเจริญของบุคคล ถ้าบุคคลอาศัยอยู่ภายใต้สิ่งแวดล้อมที่ดี ก็จะก่อให้เกิด ความเจริญก้าวหน้าในชีวิตได้มากสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการประพฤติปฏิบัติธรรม เรียกว่า สัปปายะ 7 ประการ⁹

ปัจจุบันนี้ พระพุทธศาสนาในประเทศไทยก็ยังคงได้รับความสนใจจากผู้ที่มีความศรัทธาใน หลักคำสอนอยู่ แต่เนื่องจากวัดในปัจจุบันที่เป็นรรมณีย์ เหมาะแก่การปฏิบัติธรรมนั้นมีอยู่ไม่มากนัก เพราะปัจจัยที่จะเกื้อกูลต่อการที่จะมาอยู่ปฏิบัติธรรมในวัดนั้น ไม่เอื้ออำนวย เช่น ความไม่สะดวกในเรื่องที่พัก ขาดบุคลากรผู้มีความรู้ความสามารถในการสอนปฏิบัติธรรมอย่างถูกต้อง เป็นต้น ดังนั้น การพัฒนาวัดให้เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมให้มีสภาพเป็นรรมณีย์นั้น ต้องมีการพัฒนาวัดให้มีสภาพที่มี ปัจจัยเกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรม ให้พร้อมด้วย จะช่วยให้การปฏิบัติก้าวหน้าไปด้วยดี ไม่ติดขัด ปัจจัย เกื้อหนุนทั้งหลายนั้น ในคัมภีร์พระไตรปิฎก เรียกว่า สัปปายะ ซึ่งพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต)

⁶ วิ.จ. (ไทย) 7/200/68

⁷ วิ.อ. (บาลี) 3/294/318

⁸ ม.ม. (ไทย) 12/23/23

⁹ วิสุทธิ. (ไทย) 1/1/70-71

ได้ให้ความหมายของสัปปายะไว้ว่า “สิ่งที่สบาย สภาพเอื้อ สิ่งที่เกิดกุศล สิ่งที่เกิดต่อการอยู่ดีและการที่จะพัฒนาชีวิต สิ่งที่เหมาะสม สิ่งที่เกิดกุศล ช่วยสนับสนุนในการบำเพ็ญภาวนาให้ได้ผลดี ช่วยให้สมาธิตั้งมั่น ไม่เสื่อมถอย”¹⁰ สัปปายะ จึงเป็นปัจจัยสำคัญในการปฏิบัติธรรมและการดำรงชีวิต การเป็นอยู่ การปฏิบัติธรรมในพระพุทธศาสนาต้องอาศัยเหตุปัจจัย คือ สัปปายะเหล่านี้ด้วย ซึ่งสัปปายะที่เป็นปัจจัยเกิดกุศลเอื้อต่อการปฏิบัติธรรมมีอยู่ 7 อย่าง ดังนี้ “1) อาวาสสัปปายะ 2) โคจรสัปปายะ 3) ภัตตสัปปายะ 4) บุคคลสัปปายะ 5) โภชนสัปปายะ 6) อุตุสัปปายะ 7) อิริยาปถสัปปายะ”¹¹

ทางคณะสงฆ์ไทยโดยเฉพะมหาเถรสมาคมให้ความสนใจสนับสนุนการปฏิบัติธรรม โดยออกระเบียบส่งเสริมการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดขึ้น เพื่อรองรับประชาชนพุทธบริษัทที่สนใจใคร่ปฏิบัติธรรมด้วยการฝึกสมาธิเจริญวิปัสสนา การจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนั้นต้องดำเนินการตามตามความในข้อ 5 แห่งระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด พ.ศ. 2543 ซึ่งระบุไว้ว่า

การจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด ให้เจ้าคณะจังหวัด ประธานคณะกรรมการจัดประชุมคณะกรรมการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด ให้เจ้าอาวาสวัดที่จะจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรม ยื่นหนังสือขอจัดตั้งตามแบบของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเสนอคณะกรรมการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดพิจารณาแล้วให้ประธานคณะกรรมการรายงานเสนอเจ้าคณะภาค และเจ้าคณะใหญ่พิจารณาเสนอมหาเถรสมาคมพิจารณาอนุมัติเพื่อมีพระบัญชาการตั้งสำนักปฏิบัติธรรม ให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติขึ้นทะเบียนเป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด¹²

สำนักปฏิบัติธรรมวัดเทพบุตร ตำบลห้วยใหญ่ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี เป็นวัดที่ได้รับอนุญาตให้จัดตั้งเป็นวัดขึ้นเมื่อวันที่ 19 พฤษภาคม พ.ศ. 2495 ปัจจุบันได้ส่งเสริมการศึกษาปฏิบัติธรรม โดยมีมหาเถรสมาคมให้การส่งเสริมสนับสนุนให้วัดทั่วประเทศ ควรมีสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดที่มีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับในด้านการฝึกอบรมสมถกัมมัฏฐานหรือวิปัสสนากัมมัฏฐาน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการพัฒนาคนประพทุติดี มีคุณธรรม สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างปกติสุข ซึ่งการอบรมสั่งสอน เพื่อให้เรียนรู้การอยู่ร่วมกันในสังคมก็คือ หลักการมีมนุษยสัมพันธ์ เช่น ความสามัคคี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เคารพนับถือ และให้ความไว้วางใจต่อกัน เพราะสิ่งเหล่านี้มีมนุษย์ทุกคนหวังที่จะได้รับจากคนอื่น เมื่อทุกคนต่างหยิบยื่นให้กันก็กลายเป็นเหตุจูงใจที่กระตุ้นให้เกิด ความรัก ความศรัทธา โดย

¹⁰ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป อ ปยุตฺโต), **พุทธธรรมฉบับประชาชน**, (พิมพ์ครั้งที่ 39), กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, (2557), หน้า 390.

¹¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 209-210.

¹² พระมหาวิเชียร ชาญนรงค์. (2547). “บทบาทพระสงฆ์ในการนำหลักธรรมมาใช้ทำกิจกรรมงานพัฒนาชุมชน เพื่อ ลด ละ เลิก อบายมุข: ศึกษาเฉพาะกรณีพระครูศีลวราภรณ์”. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย:มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, หน้า

เกิดขึ้นจากการปฏิบัติธรรมด้วยรูปแบบและวิธีการที่ถูกต้อง จึงถือเป็นการขัดเกลาจิตใจของมนุษย์จากระดับต่ำสุดไปถึงระดับสูงสุดนั่นเอง

การขับเคลื่อนในการพัฒนาเรื่องสัปปายะของสำนักปฏิบัติธรรมจะต้องปรับปรุงความรู้ด้านการประยุกต์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ให้เข้ากับแนวคิดทฤษฎีการพัฒนาจัดการทางโลกมาใช้ในการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรม ยังต้องปรับปรุงวิสัยทัศน์ในการบริหารจัดการที่ชัดเจนไม่ว่าจะเป็นการควบคุมติดตามผลและประเมินผลของโครงการ ยุทธศาสตร์ในการบริหารจัดการสำนักเชิงรุก และการบริหารศรัทธาของสาธุชน เพื่อให้ทราบถึงปัญหาต่างๆ ในการนำไปปรับปรุงแก้ไขพัฒนาการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพ จึงเป็นเรื่องความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมตามหลักสัปปายะ โดยการพัฒนาอาณาบริเวณของอารามให้เป็นสำนักปฏิบัติธรรมดีตามหลักสัปปายะให้เหมาะสมและสมควรในการศึกษาอบรม การเผยแผ่หลักคำสอนของพระพุทธเจ้า และเหมาะสมสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิต รองรับการศึกษาปฏิบัติธรรม ตามแนวสติปัฏฐาน 4¹³ ยกกระดับให้เป็นสำนักปฏิบัติธรรมที่ดี ที่สมบูรณ์แบบ เป็นศูนย์กลางในการขัดเกลาคนในสังคมไทยและก่อให้เกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิผลมากที่สุดอย่างมีคุณภาพ ตามหลักคำสอนในแนวทางพระพุทธศาสนาสืบไป

ผู้ศึกษามีความประสงค์ที่จะศึกษาหลักสัปปายะ 7 ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท เพื่อใช้พัฒนาสำนักปฏิบัติธรรม วัดเทพบุตร ตำบลห้วยใหญ่ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี ให้มีความเป็นธรรมนีย์และมีความสัปปายะ เพื่อเป็นประโยชน์แก่อุทิศแก่ผู้ต้องการปฏิบัติธรรม ซึ่งการศึกษานี้เพื่อประโยชน์แก่อุทิศแก่ผู้ที่สนใจในการปฏิบัติให้มีความสะดวกสบายจะได้ตัดปลิโพทความกังวลต่างๆ ทำให้การปฏิบัติเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ และยังเป็นองค์ความรู้ต่อการศึกษาต่อไป และทำให้เกิดประโยชน์แก่การพัฒนาจิตใจให้สูงขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักสัปปายะ 7 ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท
2. เพื่อศึกษาการพัฒนาของสำนักปฏิบัติธรรมวัดเทพบุตร ตำบลห้วยใหญ่ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี
3. เพื่อวิเคราะห์การพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมตามหลักสัปปายะ 7 ของสำนักปฏิบัติธรรมวัดเทพบุตร ตำบลห้วยใหญ่ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

¹³ วิสุทธิ. (ไทย) 1/1/70-71

การศึกษาวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เน้นการวิจัยเชิงเอกสาร การวิจัยนี้ได้ศึกษาค้นคว้าและรวบรวม และแบบภาคสนาม (Field Work Research) เครื่องมือวิจัยใช้แบบสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) นำเสนอผลการวิเคราะห์แบบพรรณนา (Descriptive Analysis) ซึ่งเป็นวิธีการวิจัยแบบคุณภาพ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา จากนั้นกำหนดเป็นกรอบปัจจัยที่ครอบคลุมเนื้อหาและวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษา
2. สร้างแบบสัมภาษณ์ตามกรอบปัจจัยที่กำหนดเพื่อนำไปสอบถาม กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้มีส่วนร่วมกับการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมวัดเทพบุตร ตามหลักสัปปายะ 7 จากนั้นนำไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาพร้อมทั้งรับข้อเสนอแนะ
3. ปรับปรุงเครื่องมือในการวิจัยและให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย
4. นำเครื่องมือที่ผ่านการแนะนำและผ่านผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแล้วมาปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ โดยปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาอีกครั้ง
5. นำแบบสัมภาษณ์ไปสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ แล้วนำผลที่ได้มาเรียบเรียงและปรับปรุงแก้ไขและนำไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อนำข้อมูลไปใช้ต่อไป
6. นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ในเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัย

1. **หลักสัปปายะ ๗ ในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท** พบว่า สัปปายะ ๗ คือ สภาพที่เอื้ออำนวย เป็นสภาวะที่เกื้อหนุน เกื้อกูล อันจะทำให้ก่อเกิดความเจริญก้าวหน้าในการปฏิบัติ มีอยู่ ๗ อย่าง ได้แก่ (๑) ที่อยู่อาศัย (๒) แหล่งอาหาร (๓) เรื่องการพูดคุย (๔) บุคคล (๕) อาหาร (๖) สภาพดินฟ้าอากาศ (๗) อิริยาบถ เป็นที่สบาย มีความเหมาะสมต่อการบำเพ็ญเพียรภาวนา ทั้งการเจริญสมณะและวิปัสสนาภาวนา โดยจะช่วยประดับประดาองค์รักษาไว้ซึ่งสติและสมาธิ ช่วยในการบ่มเพาะอินทรีย์ให้มรรคความแก่กล้า ก่อเกิดความเจริญของงามโอบุญแห่งกุศลธรรม ช่วยให้ได้ผลที่ดีในการปฏิบัติธรรม เมื่อบุคคลโยคีได้สั่งเสพ สิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งอันเป็นปัจจัยพื้นฐานต่อการดำรงชีพของมนุษย์นั้น ได้แก่ ที่อยู่อาศัยปัจจัยต่อมาคือโภชนาอาหาร ยารักษาโรค และเครื่องนุ่งห่ม ทุกชีวิตมีความจำเป็นต้องอาศัยปัจจัยพื้นฐานเหล่านี้ในการดำรงชีพ แต่ในแง่ของการปฏิบัติแล้วปัจจัยเพียงเท่านั้นยังไม่เพียงพอสำหรับโยคีผู้ปฏิบัติใหม่ ผู้เพิ่งเริ่มฝึกหัดต่อการบำเพ็ญเพียรภาวนา อันหมายถึงการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาเป็นต้น ฉะนั้นสิ่งที่โยคีผู้ปฏิบัติขั้นต้นพึงคำนึงและควรแสวงหาเป็นอันดับแรกก่อนการปฏิบัติเพื่อให้ได้ซึ่งมรรคผลต่อไปนั้น คือ ควรแสวงหาและเสพกับสิ่งที่จำเป็นสัปปายะอันเหมาะสมใจแก่ตนเอง เพื่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้าต่อการปฏิบัติ เพราะการได้เสพกับสิ่งที่สัปปายะ ได้ที่อยู่อาศัยในการปฏิบัติเป็นที่สบาย อาหารเป็นที่สบาย บุคคลเป็นที่สบาย เป็นต้น จะทำให้จิตใจของผู้ปฏิบัติเกิดความผาสุกใจคลายความ

กังวล จิตใจรู้สึกเป็นปกติสุข เกิดมีเรี่ยวแรงและกำลังใจในการปฏิบัติ การปฏิบัติของโยคีก็จะเป็นไปอย่างราบรื่น และสะดวกสบายตลอดการปฏิบัติ เพราะการจะไว้ซึ่งสมาธิและวิปัสสนาให้ได้ผลดีนั้นต้องเสพกับสัปายะทั้ง ๗ อย่าง การปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาในผู้ปฏิบัติใหม่นั้นย่อมมีความต้องการเสพกับสิ่งที่เบ็ดเสร็จ อันเป็นที่สบาย มีความเหมาะสม ฉะนั้นถ้าผู้ปฏิบัติได้เสพปัจจัยอันเป็นพื้นฐานในการปฏิบัติที่สำคัญอย่างเช่นสัปายะ ๗ แล้ว ก็จะช่วยให้ผู้ปฏิบัตินั้นเกิดความผาสุกใจเมื่อได้เสพ เป็นการประเล้าประโลมใจ ทำให้จิตสงบลง และเป็นเหตุใกล้ให้เกิดสมาธิตามมา อันจะส่งผลทำให้การปฏิบัตินั้นดำเนินไปอย่างราบรื่นและสะดวกสบาย จนกระทั่งอาจสามารถทำลายซึ่งอาสวกิเลสทั้งมวล ดำรงความเป็นพระอรหันต์ในทางพระพุทธศาสนาได้

2. สภาพทั่วไปของสำนักปฏิบัติธรรมวัดเทพบุตร ตำบลห้วยใหญ่ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี พบว่า สำนักปฏิบัติธรรมวัดเทพบุตร ได้เน้นสร้างเสนาสนะที่แฝงไปด้วยปริศนาธรรม สภาพอาคารเสนาสนะภายในวัด มีความมั่นคงแข็งแรง ร่มรื่นด้วยต้นไม้และสวนป่า มีทางเดินเชื่อมต่อกัน สถานที่ภายในต่าง ๆ สะอาดเหมาะสมต่อการประกอบศาสนกิจและการใช้ประโยชน์ แก่ประชาชนทั่วไป ให้ได้เข้ารับการฝึกอบรมพัฒนาจิตใจ ให้เข้าใจจิตใจตนเอง เข้าใจต่อสภาวะธรรมต่าง ๆ ตามธรรมชาติ ตามหลักคำสอนและแนวทางการปฏิบัติขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า โดยมีครูอาจารย์ที่มีความรู้ ความสามารถ คอยชี้แนะแนวทางการปฏิบัติ และแสดงพระธรรมเทศนาในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติธรรม ซึ่งก็สอดคล้องกับการสร้างวัดในสมัยพุทธกาล ที่พระผู้มี

พระภาคเจ้าจะทรงเลือกสถานที่ไม่ไกลไม่ใกล้ จากบ้าน ไม่พลุกพล่าน กลางคืนเงียบสงัดเสียงไม้ก็ก้องปราศจากลมแต่คนผู้เดินเข้าออก เป็นที่ประกอบกิจของผู้ต้องการที่สงบและควรเป็นที่หลีกเลี่ยงอยู่ตามสมณวิสัย

3. การพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมตามหลักสัปายะ ๗ ของสำนักปฏิบัติธรรมวัดเทพบุตร ตำบลห้วยใหญ่ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี พบว่า การพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมตามหลักสัปายะ ๗ ของสำนักปฏิบัติธรรมวัดเทพบุตร ตำบลห้วยใหญ่ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี ผู้วิจัยได้วิเคราะห์การพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรม ทั้ง ๗ ด้านโดยมีรายละเอียดดังนี้ 1) ด้านอวาสาสัปายะ สำนักปฏิบัติธรรมต้องทำการสำรวจอาคารสำหรับปฏิบัติธรรม อาคารที่พักผู้ปฏิบัติธรรม ห้องน้ำ ห้องสุขา ศาลาหอนั่ง และส่วนรับประทานอาหารของผู้ปฏิบัติธรรม บริเวณสวนป่า ที่เดินจงกรม ทางเดินสัญจรระหว่างอาคารต่าง ๆ ป้ายบอกสถานที่ ส่วนใดที่ต้องปรับปรุง ก่อสร้างเพิ่มเติม วางแผนกำหนดเวลาการดำเนินงานให้เสร็จสิ้น ในแต่ละโครงการ ด้านที่พัก ที่พักควรควรมีฉากกันเป็นสัดส่วน เช่น แยกเป็นชุด ชุดละ ๕ คน จำกัดจำนวนผู้เข้าพัก ในส่วนห้องน้ำควรมีการดูแลรักษาสภาพให้ใช้งานให้ได้ทุกห้อง สร้างอาคารเพิ่มที่มีห้องน้ำในตัว จัดให้มีใบเขียนรายงานสำหรับการแจ้งซ่อมแซมจุดต่าง ๆ เพื่อให้ผู้ปฏิบัติมีส่วนช่วยดูแลและแจ้งการซ่อมแซม จัดให้มีเจ้าหน้าที่ดูแลเพิ่มเติม ๒) ด้านโคจรสัปายะ สำนักปฏิบัติธรรมต้องทำการสำรวจทางสัญจรภายในวัด และการเดินทางเข้าออกวัด ลาน

เอนกประสงค์และลานจอดรถ ไฟฟ้าให้แสงสว่างในยามค่ำคืน แหล่งน้ำที่พอเพียงแก่การอุปโภคในวัด ให้ได้ตลอดปี การบำบัดน้ำเสียและรักษาสสิ่งแวดล้อม การรักษาความปลอดภัยทั้งภายในสำนักปฏิบัติธรรมและบริเวณโดยรอบ เพื่อวางแผนการแก้ไข ปรับปรุง หรือพัฒนา อย่างเป็นระบบ แนวทางในการส่งเสริมจัดการแก้ปัญหาในเรื่องความเหมาะสมในการเดินทางระหว่างที่พักของผู้ปฏิบัติไปยังอาคารปฏิบัติธรรม ห้องน้ำ และโรงทาน ควรมีป้ายบอกทางตามจุดต่าง ๆ 3) ด้านบุคคลสัปปายะ สำนักปฏิบัติธรรมต้องทำการสำรวจภูมิความรู้ทางธรรมของพระภิกษุในวัดเพื่อคัดเลือกพระวิปัสสนาจารย์/ผู้ฝึกสอนการปฏิบัติกรรมฐาน หากพื้นฐานความรู้ความสามารถยังไม่เพียงพอ ให้จัดการฝึกอบรมหลักสูตรพระวิปัสสนาจารย์ให้มีความรู้ความสามารถในการสอนการปฏิบัติสมณะวิปัสสนากรรมฐานอบรมพระวิทยากรผู้บรรยายธรรม ด้วยหลักสูตรการเผยแผ่พระพุทธศาสนาหรือมีความสามารถในการเทศนาและบรรยายธรรมให้หูฟังเข้าใจหลักพุทธธรรมและสามารถที่นำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้ และจัดหาบุคลากรเจ้าหน้าที่อย่างเพียงพอในการทำหน้าที่ดูแลด้านที่พัก อาหาร น้ำดื่มห้องน้ำ ห้องสุขาและการอำนวยความสะดวกต่าง ๆ แก่ผู้ปฏิบัติธรรม 4) ด้านภัตตาคารสัปปายะ สำนักปฏิบัติธรรมสมควรเป็นเจ้าของวัดเป็นผู้รับผิดชอบในการวางแผนการให้การดูแลผู้ปฏิบัติธรรม ศึกษาบทบาทของความเป็นภัตตาคาร และกำหนดวิธีการสอดส่องตรวจตรา ประเมินผลการฝึกปฏิบัติ จัดสนทนาธรรมบรรยายธรรม กับผู้ปฏิบัติทุกวัน การสำรวจงานตามหน้าที่ของแต่ละฝ่าย การวางแผนงานและการดำเนินการพัฒนา แก้ไข ปรับปรุงให้ทุกฝ่ายประสานความร่วมมือช่วยกัน และการปฏิบัติงานให้เป็นแผนงานรวมของวัด และขับเคลื่อนไปพร้อม ๆ กัน 5) โภชนสัปปายะ สำนักปฏิบัติธรรมต้องทำหน้าที่รับผิดชอบจัดหาบุคลากรเจ้าหน้าที่ อาสาสมัครให้เพียงพอในการทำหน้าที่ดูแลด้านที่พัก โดยเฉพาะอาหาร สุขภาพ ที่มีความสะอาด และจัดเวรการทำงานให้อาสาสมัคร และการจัดการกับอาหารที่มีผู้มาทำบุญถวายภัตตาหารแก่พระสงฆ์และผู้ปฏิบัติธรรม จัดแยกอาหารเป็นสัดส่วน สำหรับพระสงฆ์และผู้ปฏิบัติธรรม พร้อมให้บริการอาหารน้ำดื่มที่สะอาด ปลอดภัย จัดบุคลากรทำความสะอาดห้องน้ำ ห้องสุขาและการอำนวยความสะดวกต่าง ๆ แก่ผู้ปฏิบัติธรรม 6) ด้านอุตุสัปปายะ สำนักปฏิบัติธรรมต้องทำการสำรวจเพื่อสร้างสรรคให้วัดมีสิ่งแวดลอมที่อากาศเย็นสบายพอเหมาะ การสร้างป่าไม้สวนป่าพันธุ์ไม้นานาชนิด แหล่งศึกษาสมุนไพร มีน้ำไหลเวียน มีธรรมชาติอุดมสมบูรณ์มาก ไม่นหนาว ไม่วร้อน มีความสะอาด ร่มรื่น ที่เหมาะสม ลมพัดผ่านได้สะดวก พิจารณาสภาพแวดล้อมของวัดที่เอื้ออำนวยเพื่อสามารถออกมาปฏิบัติด้านนอกอาคารได้ วางแผนการพัฒนา ปรับปรุง กำหนดแนวทางการดำเนินงาน ให้เสร็จสิ้น หาแนวร่วมเพื่อสนับสนุนการพัฒนา 7) ด้านอิริยาบถสัปปายะ สำนักปฏิบัติธรรมต้องศึกษาวิธีการปฏิบัติธรรมในอิริยาบถ

ใหม่ ๆ จากสำนักปฏิบัติธรรมอื่น ๆ ให้สอดคล้องกับหลักสติปัฏฐาน ๔ พัฒนากิจกรมการปฏิบัติให้เกิดความสะอาดสบาย แก่ผู้ปฏิบัติที่มีข้อจำกัดเบื้องต้นทางด้านร่างกาย จัดทำคู่มือการช่วยฝึกปฏิบัติเรื่องระยะเวลาในการปรับเปลี่ยนอิริยาบถต่าง ๆ อิริยาบถ มีความเหมาะสมกับผู้ปฏิบัติ เวลาเหมาะสม

กับผู้ปฏิบัติใหม่ แยกกลุ่มที่ไม่มีพื้นฐานกับกลุ่มคนที่มีพื้นฐานเคยฝึกปฏิบัติมาแล้วเพื่อจะได้ง่ายต่อการสอนและฝึกอย่างถูกวิธีของผู้ปฏิบัติ

อภิปรายผลการวิจัย

1. **หลักสัปปายะ ๗ ในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท** พบว่า สัปปายะ ๗ คือ สภาพที่เอื้ออำนวย เป็นสภาวะที่เกื้อหนุน เกื้อกูล อันจะทำให้ก่อเกิดความเจริญก้าวหน้าในการปฏิบัติ มีอยู่ ๗ อย่าง ได้แก่ (๑) ที่อยู่อาศัย (๒) แหล่งอาหาร (๓) เรื่องการพูดคุย (๔) บุคคล (๕) อาหาร (๖) สภาพดินฟ้าอากาศ (๗) อิริยาบถ เป็นที่สบาย มีความเหมาะสมต่อการบำเพ็ญเพียรภาวนา ทั้งการเจริญสมณะและวิปัสสนาภาวนา โดยจะช่วยประดับประดาครอบงำไว้ซึ่งสติและสมาธิ ช่วยในการบ่มเพาะอินทรีย์ให้มรรคความแก่กล้า ก่อเกิดความเจริญของงามไพบูลย์แห่งกุศลธรรม ช่วยให้ได้ผลที่ดีในการปฏิบัติธรรม เมื่อบุคคลโยคีได้สองเสพ สอดคล้องกับ พระธรรมวชิรภรณ์กล่าวถึงสัปปายะ ๗ ว่าสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งอันเป็นปัจจัยพื้นฐานต่อการดำรงชีพของมนุษย์นั้น ได้แก่ ที่อยู่อาศัยปัจจัยต่อมาคือโภชนาอาหาร ยา รักษาโรค และเครื่องนุ่งห่ม ทุกชีวิตมีความจำเป็นต้องอาศัยปัจจัยพื้นฐานเหล่านี้ในการดำรงชีพ แต่ในแง่ของการปฏิบัติแล้วปัจจัยเพียงเท่านั้นยังไม่เพียงพอสำหรับโยคีผู้ปฏิบัติใหม่ ผู้เพิ่งเริ่มฝึกหัดต่อการบำเพ็ญเพียรภาวนา อันหมายถึงการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาเป็นต้น ฉะนั้นสิ่งที่โยคีผู้ปฏิบัติใหม่พึงคำนึงและควรแสวงหาเป็นอันดับแรกก่อนการปฏิบัติเพื่อให้ได้ซึ่งมรรคผลต่อไปนั้น คือ ควรแสวงหาและเสพกับสิ่งที่สัปปายะ ๗ ได้ที่อยู่อาศัยในการปฏิบัติเป็นที่สบาย อาหารเป็นที่สบาย บุคคลเป็นที่สบาย เป็นต้น จะทำให้จิตใจของผู้ปฏิบัติเกิดความผาสุกใจคลายความกังวล จิตใจรู้สึกเป็นปกติสุข เกิดมีเรี่ยวแรงและกำลังใจในการปฏิบัติ การปฏิบัติของโยคีก็จะเป็นไปอย่างราบรื่น และสะดวกสบายตลอดการปฏิบัติ เพราะการจะไว้ซึ่งสมาธิและวิปัสสนาให้ได้ผลดีนั้นต้องเสพกับสัปปายะทั้ง ๗ อย่าง สอดคล้องกับมณีรัตน์ ลีสุทธิพรชัย ที่พระพุทธรูปศาสนาได้วางกฎเกณฑ์สำหรับสร้างสภาพแวดล้อมให้เป็นสัปปายะ คือ สอนให้มนุษย์อยู่ด้วยกันด้วยความมีเมตตากรุณาต่อกัน สอนให้ควบคุมอารมณ์ความรู้สึกนึกคิดไม่ให้ตกเป็นทาสของกิเลสตัณหาด้วยการปฏิบัติธรรม ทรงแนะนำให้พุทธบริษัทเลือกปฏิบัติธรรมในสถานที่ที่เป็นสัปปายะเพราะจะมีส่วนทำให้บรรลุธรรมได้ ดังนั้น การปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาในผู้ปฏิบัติใหม่นั้นย่อมมีความต้องการเสพกับสิ่งที่สัปปายะ อันเป็นที่สบาย มีความเหมาะสม ฉะนั้นถ้าผู้ปฏิบัติได้เสพปัจจัยอันเป็นพื้นฐานในการปฏิบัติที่สำคัญอย่างเช่นสัปปายะ ๗ แล้ว ก็จะช่วยให้ผู้ปฏิบัติเกิดความผาสุกใจเมื่อได้เสพ เป็นการประเล้าประโลมใจ ทำให้จิตสงบลง และเป็นเหตุให้ให้เกิดสมาธิตามมา อันจะส่งผลทำให้การปฏิบัติดำเนินไปอย่างราบรื่นและสะดวกสบาย จนกระทั่งอาจสามารถทำลายซึ่งอาสวกิเลสทั้งมวล ดำรงความเป็นพระอริยบุคคลในทางพระพุทธศาสนาได้

2. **การพัฒนาของสำนักปฏิบัติธรรมวัดเทพบุตร ตำบลห้วยใหญ่ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี** พบว่า สำนักปฏิบัติธรรมวัดเทพบุตร ได้เน้นสร้างเสนาสนะที่แฝงไปด้วยปริศนาธรรม

สภาพอาคารเสนาสนะภายในวัด มีความมั่นคงแข็งแรง ร่มรื่นด้วยต้นไม้และสวนป่า มีทางเดินเชื่อมต่อกัน สถานที่ภายในต่าง ๆ สะอาดเหมาะสมต่อการประกอบศาสนกิจและการใช้ประโยชน์แก่ประชาชนทั่วไป ให้ได้เข้ารับการฝึกอบรมพัฒนาจิตใจ ให้เข้าใจจิตใจตนเอง เข้าใจต่อสภาวะธรรมต่าง ๆ ตามธรรมชาติ ตามหลักคำสอนและแนวทางการปฏิบัติขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า โดยมีครูอาจารย์ที่มีความรู้ ความสามารถ คอยชี้แนะแนวทางการปฏิบัติ และแสดงพระธรรมเทศนาในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ การปฏิบัติธรรม ซึ่งก็สอดคล้องกับการสร้างวัดในสมัยพุทธกาล ที่พระผู้มี พระภาคเจ้าจะ ทรงเลือกสถานที่ไม่ไกลไม่ใกล้ จากบ้าน ไม่พลุกพล่าน กลางคืนเงียบสงัดเสียงไม่กึกก้องปราศจากลม แต่ชนผู้เดินเข้าออก เป็นที่ประกอบกิจของผู้ต้องการที่สงบและควรเป็นที่หลีกเลี่ยงอยู่ตามสมณวิสัย สอดคล้องกับพระธรรมวชิราภรณ์ที่กล่าวถึงการพัฒนาลำดับปฏิบัติธรรมวัดเทพบุตรว่า พระธรรมวชิราภรณ์ กล่าวถึงลำดับปฏิบัติธรรมวัดเทพบุตร ว่ามีป่าไม้ สวนป่าพันธุ์ไม้นานาชนิด เป็นสถานที่สัปปายะเหมาะแก่การฝึกฝนปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน เดินจงกรม ไม่หนาว ไม่ร้อน เกินไป ไม่เป็นปัญหา อุปสรรคต่อการประพฤติปฏิบัติธรรม วัดสะอาด ร่มรื่น ไม่มีเศษขยะถุงพลาสติก บริเวณใกล้เคียงไม่มี โรงงานส่งกลิ่นเหม็นหรือสิ่งที่เป็นมลพิษทางอากาศ การเดินทางมีหลายช่องทางการเดินทางเข้าออกวัด สามารถเดินทางการสัญจรไปมาจึงสะดวกสบาย ในการเดินทางมาถึงวัด มีลานเอนกประสงค์และลานจอดรถอำนวยความสะดวก มีไฟฟ้าและติดตั้งระบบโซล่าเซลล์ในจุดทางเดินที่จำเป็นเพื่อความปลอดภัยแก่ผู้ปฏิบัติ เส้นทางเดินเท้าภายในวัด สะอาด ร่มรื่น เป็นธรรมชาติ หน้าวัดมีลานจอดรถ การเดินทางเข้าออกวัด เป็นถนนลาดยางสะดวกต่อการเดินทางมาของผู้ปฏิบัติ เน้นการปฏิบัติมากกว่าการ พุดคุย พุดน้อย ปฏิบัติมาก และสอดคล้องกับ พระภิกษุประชาณุกุล ที่กล่าวว่า ลำดับปฏิบัติธรรมวัด เทพบุตรมีความเป็นสัปปายะในเรื่องของสถานที่ ไม่ว่าจะเป็นศาลาปฏิบัติธรรม ศาลาโรงทานฉันอาหาร ศาลาสอบอารมณ์ กุฏิกรรมฐานเป็นสัดส่วนที่เหมาะสมกับการปฏิบัติโดยเน้นอ้างอิงการสร้างมาจาก สมัยพุทธกาล ไม่ว่าจะเป็นการจัดวางตำแหน่งบุคคลในฝ่ายต่าง ๆ การจัดภูมิ สถาปัตยกรรมได้อย่าง เหมาะสม การกำหนดกิจกรรมให้เป็นไปตามระยะเวลาความพร้อมของทุกท่านที่เข้ามารับการปฏิบัติ วิปัสสนากรรมฐาน

3. การพัฒนาลำดับปฏิบัติธรรมตามหลักสัปปายะ ๗ ของลำดับปฏิบัติธรรมวัด เทพบุตร ตำบลห้วยใหญ่ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี พบว่า การพัฒนาลำดับปฏิบัติธรรมตาม หลักสัปปายะ ๗ ของลำดับปฏิบัติธรรมวัดเทพบุตร ตำบลห้วยใหญ่ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี พบว่า ๑. ด้านอาวาสสัปปายะ ลำดับปฏิบัติธรรมต้องทำการสำรวจอาคารสำหรับปฏิบัติธรรม อาคาร ที่พักผู้ปฏิบัติธรรม ห้องน้ำห้องสุขา ศาลาหอนั่ง และส่วนรับประทานอาหารของผู้ปฏิบัติธรรม บริเวณ สวนป่า ที่เดินจงกรม ทางเดินสัญจรระหว่างอาคารต่าง ๆ ป้ายบอกสถานที่ ส่วนใดที่ต้องปรับปรุง ก่อสร้างเพิ่มเติม วางแผนกำหนดเวลาการดำเนินงานให้เสร็จสิ้น ในแต่ละโครงการ ด้านที่พัก ที่พักรวม ควรมีฉากกั้นเป็นสัดส่วน เช่น แยกเป็นชุด ชุดละ ๕ คน จำกัดจำนวนผู้เข้าพัก ในส่วนห้องน้ำควรมีการ

ดูแลรักษาสภาพให้ใช้งานให้ได้ทุกห้อง สร้างอาคารเพิ่มที่มีห้องน้ำในตัว จัดให้มีใบเขียนรายงานสำหรับการแจ้งซ่อมแซมจุดต่าง ๆ เพื่อให้ผู้ปฏิบัติมีส่วนช่วยดูแลและแจ้งการซ่อมแซม จัดให้มีเจ้าหน้าที่ดูแลเพิ่มเติม สอดคล้องกับพระธรรมวชิราภรณ์ ที่กล่าวว่า เสนาสนะ หรือสำนักปฏิบัติธรรมนั้นควรทำการสำรวจอาคารสำหรับปฏิบัติธรรม อาคารที่พักผู้ปฏิบัติธรรม ห้องน้ำห้องสุขา ศาลาหอนั้น และส่วนรับประทานอาหารของผู้ปฏิบัติธรรม บริเวณสวนป่า ที่เดินจงกรม ทางเดินสัญจรระหว่างอาคารต่าง ๆ บ้ายบอกลานที่ ส่วนใดที่ต้องปรับปรุง ก่อสร้างเพิ่มเติม วางแผนกำหนดเวลาการดำเนินงานให้เสร็จสิ้น ในแต่ละโครงการ ด้านที่พัก ที่พักรวมควรมีจากกันเป็นสัดส่วน เช่น แยกเป็นชุด ชุดละ ๕ คน จำกัดจำนวนผู้เข้าพัก ในส่วนห้องน้ำควรมีการดูแลรักษาสภาพให้ใช้งานให้ได้ทุกห้อง สร้างอาคารเพิ่มที่มีห้องน้ำในตัว จัดให้มีใบเขียนรายงานสำหรับการแจ้งซ่อมแซมจุดต่าง ๆ เพื่อให้ผู้ปฏิบัติมีส่วนช่วยดูแลและแจ้งการซ่อมแซม จัดให้มีเจ้าหน้าที่ดูแลเพิ่มเติม

สรุป

การพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมตามหลักสัปปายะ ๗ ด้วยหลัก PDCA ซึ่งเป็นพื้นฐานในการพัฒนาประสิทธิภาพและคุณภาพของการดำเนินงาน โดยมีขั้นตอน คือ 1) ขั้นตอนการวางแผน (P) สร้างความเข้าใจเป็นแนวทางของการบริหารจัดการที่ก่อให้เกิดปัจจัยที่เกื้อหนุนต่อการศึกษาปฏิบัติ การพัฒนาผู้เข้ารับการศึกษาปฏิบัติ โดยจัดประชุม คณะกลุ่มบริหารจัดการวัด ได้แก่ เจ้าอาวาสและเจ้าหน้าที่ กลุ่มพระวิปัสสนาจารย์ และบุคลากรทุกคนที่มีส่วนเกี่ยวข้องในงานบริหารจัดการวัดเพื่อสร้างความตระหนักร่วมกัน แล้วดำเนินงานแต่งตั้งคณะกรรมการในการดำเนินงานดูแลระบบเพื่อส่งเสริมการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานตามหลักสัปปายะ ๗ เพื่อเกื้อหนุนต่อการศึกษาปฏิบัติ ๒) ขั้นตอนการปฏิบัติงาน (D) (1) ด้านอาวาสสัปปายะ ทำการสำรวจอาคารสำหรับปฏิบัติ (2) ด้านโคจรสัปปายะ ทำการสำรวจทางสัญจรภายในวัด และการเดินทางเข้าออกวัด ลานเอนกประสงค์และลานจอดรถ ไฟฟ้าให้แสงสว่างในยามค่ำคืน (3) ด้านบุคคลสัปปายะ ทำการสำรวจภูมิความรู้ทางธรรมของพระภิกษุในวัดเพื่อคัดเลือกพระวิปัสสนาจารย์/ผู้ฝึกสอนการปฏิบัติกรรมฐาน (4) ด้านภัสสะสัปปายะ ควรเป็นเจ้าอาวาสวัดเป็นผู้รับผิดชอบในการวางแผนการให้การดูแลผู้ปฏิบัติธรรม ศึกษาบทบาทของความเป็นภัสสะ และกำหนดวิธีการสอดส่องตรวจตรา (5) โภชนสัปปายะ ทำหน้าที่รับผิดชอบจัดหาบุคลากรเจ้าหน้าที่ อาสาสมัครให้เพียงพอในการทำหน้าที่ดูแลด้านที่พัก โดยเฉพาะ อาหารสุขภาพ ที่มีความสะอาด (6) ด้านอุตุสัปปายะ ต้องทำการสำรวจเพื่อสร้างสรรคให้วัดมีสิ่งแวดล้อมที่อากาศเย็นสบายพอเหมาะ การสร้างป่าไม้ สวนป่าพันธุ์ไม้นานาชนิด แหล่งศึกษาสมุนไพรมีน้ำไหลเวียน มีธรรมชาติอุดมสมบูรณ์มาก ไม้หนาว ไม้ร่อน มีความสะอาด ร่มรื่น (7) ด้านอิริยาบถสัปปายะ ศึกษาวิธีการปฏิบัติธรรมในอิริยาบถใหม่ ๆ จากสำนักปฏิบัติธรรมอื่น ๆ ให้สอดคล้องกับหลักสติปัฏฐาน ๔ พัฒนากิจกรรมการปฏิบัติให้เกิดความสะดวกสบาย แก่ผู้ปฏิบัติ 3) ขั้นตอนการตรวจสอบ (C) จัดทีมบุคลากรเจ้าหน้าที่ของวัดรับหน้าที่คอยติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผลการดำเนินงานและจัด

ประชุมเพื่อทบทวน รายงานผลการพัฒนาระบบดูแลแนวทางการส่งเสริมการจัดการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ตามตัวชี้วัดความสำเร็จแผนงานที่กำหนดไว้ตามตามหลักสัปปายะ ๗ เพื่อให้เป็นแนวทางการส่งเสริมการจัดการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานที่เกื้อหนุนต่อผู้ที่มาปฏิบัติธรรม 4) ขั้นตอนการปรับปรุงแก้ไข (A) จัดประชุมเพื่อรายงานความสำเร็จ ความก้าวหน้า ปัญหาและอุปสรรคตามตามหลักสัปปายะ ๗ ที่กำหนดไว้ คณะกลุ่มบริหารจัดการวัด ได้แก่ เจ้าอาวาสและเจ้าหน้าที่ กลุ่มพระวิปัสสนาจารย์ ทบทวนงานการปฏิบัติที่ผ่านมาภายใต้วงจร PDCA เพื่อวางแผนการดำเนินงานและส่งเสริมการจัดการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามหลักสัปปายะ ๗ มีการกระจายงานให้เหมาะสมกับภาระหน้าที่ของบุคลากรและเจ้าหน้าที่แต่ละคน โดยระบุชื่อผู้รับผิดชอบ ภาระหน้าที่และระยะเวลา ในการดำเนินงาน เอกสารที่เหมาะสมกับสภาพและความต้องการของคณะกลุ่มบริหารจัดการวัด สามารถส่งเสริม ป้องกันและแก้ไขปัญหาและเพิ่มเติม แก้ไขซ่อมแซมได้อย่างถูกต้องตามหลักสัปปายะ ๗ อีกทั้งยังสามารถแก้ปัญหาความขัดแย้งและเกี่ยงการทำงานของบุคลากรเจ้าหน้าที่ภายในวัดได้ และเมื่อทุกคนนำไปปฏิบัติแล้วจะเกิดประโยชน์ก่อให้เกิดปัจจัยที่เกื้อหนุนต่อผู้ที่มาปฏิบัติธรรม

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 สำนักปฏิบัติธรรมอื่น ๆ สามารถนำไปใช้เป็นต้นแบบในการพัฒนากิจการคณะสงฆ์ เพื่อส่งเสริมการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดในระดับนโยบายได้

1.2 คณะสงฆ์สามารถนำไปเป็นต้นแบบในการสนับสนุนส่งเสริมพระสงฆ์และรูปแบบในการพัฒนาโดยหลักสัปปายะในชุมชนอื่น ๆ ทั่วประเทศไทยและอาจนำไปเผยแพร่ในระดับนานาชาติได้

1.3 สำนักงานพระพุทธศาสนาสามารถนำไปเป็นต้นแบบและสนับสนุนงานวิจัยส่งเสริมและสร้างกิจกรรมการพัฒนาวัดในประเทศไทย ที่เหมาะสมกับสถานที่ บุคคล และสภาพการณ์ของแต่ละชุมชน ซึ่งมีวัดเป็นศูนย์กลางและมีพระสงฆ์เป็นผู้นำทางด้านจิตใจ เพื่อเป็นจุดเริ่มต้นในการสร้างศรัทธาและปัญญาเพื่อพัฒนาชุมชนและสังคม

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ศึกษาวิเคราะห์การบริหารจัดการของวัดตามหลักสัปปายะ ๗ เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ทางวิปัสสนาภาวนา

2.2 ศึกษาวิเคราะห์การส่งเสริมสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด ตามหลักสัปปายะ ๗ ให้เป็นแหล่งการเรียนรู้

เอกสารอ้างอิง

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาวีเชียร ชาญณรงค์. (2547). “**บทบาทพระสงฆ์ในการนำหลักธรรมมาใช้ทำกิจกรรมงานพัฒนาชุมชน เพื่อ ลด ละ เลิก อบายมุข: ศึกษาเฉพาะกรณีพระครูศีลารากรณ**”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย:มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พระมหาบุญมี อธิบุญโญ. (2544). “**บทบาทของพระสังฆาธิการพัฒนาสังคม: ศึกษากรณีพระธรรมวิสุทธิมงคล (บัว ญาณสมฺปนฺโน)**”. **วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระมหาสุภา อุฑโท. (2541). “**บทบาทของพระสงฆ์ต่อสังคมไทยใน 2 ทศวรรษหน้า**”. **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พระมหาอนันต์ ดอนนอก. (2540). “**บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามโครงการอบรมประชาชนประจำตำบล ในจังหวัดนครราชสีมา**”. **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุทธิพงษ์ ตันตยาพิศาลสุทธิ. (2541). **พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎกระทรวง กฎมหาเถรสมาคม พร้อมด้วยระเบียบและคำสั่งมหาเถรสมาคมที่เกี่ยวกับการคณะสงฆ์และการพระศาสนา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ กรมการศาสนา,
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. **ข้อมูลวัดและพระสงฆ์ 2553**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.onab.go.th/> [31 สิงหาคม 2565].
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. **จำนวนประชากร 2553**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.nso.go.th/> [31 สิงหาคม 2565].

